

**Адаптація системи національної безпеки
до викликів часу:
формування механізмів забезпечення
національної стійкості**

**Олександр Суходоля,
завідувач відділу енергетичної та техногенної безпеки
Національного інституту стратегічних досліджень
професор, д.н.держ.упр.**

Адаптація системи національної безпеки до викликів часу

Закон України «Про національну безпеку України»

Національна безпека України - *«захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз».*

Національні інтереси України - *«життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян».*

Стійкість - «спроможність системи надійно функціонувати у штатному режимі, адаптуватися до умов, що постійно змінюються, протистояти та швидко відновлюватися після реалізації загроз».

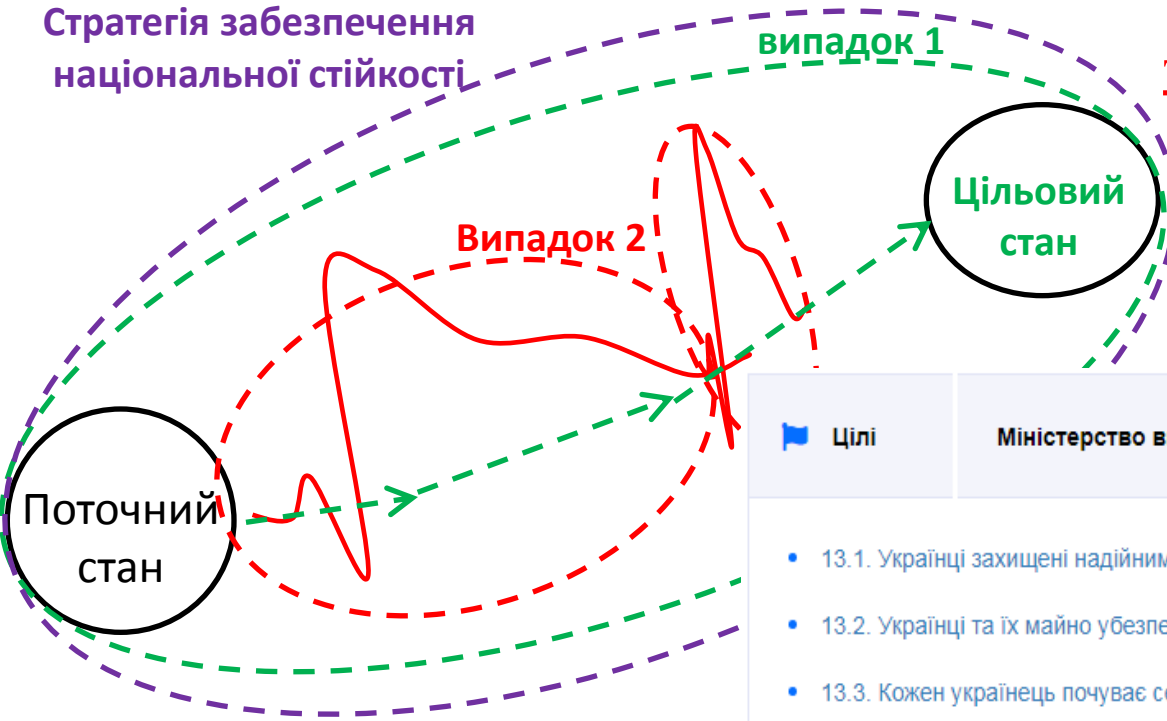
Мета обговорити на конференції виконання завдання –
забезпечення «прогресивного демократичного розвитку, а також безпечних умов життєдіяльності і добробуту її громадян»,

адже саме ці питання складають «цивільний вимір» національних інтересів
а також обговорення предмету

Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України», як документу «довгострокового планування, що ... визначає напрями державної політики щодо гарантування захищеності життєво важливих ... інтересів ..., цілі та очікувані результати їх досягнення з урахуванням актуальних загроз».

Завдання - забезпечити стабільність руху до визначених довгострокових цілей («розвиток»), при цьому зберігаючи стабільність визначених параметрів («безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян») функціонування системи незважаючи на будь-які збурення/загрози.

Стратегія забезпечення національної стійкості

Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України

- який предмет ?

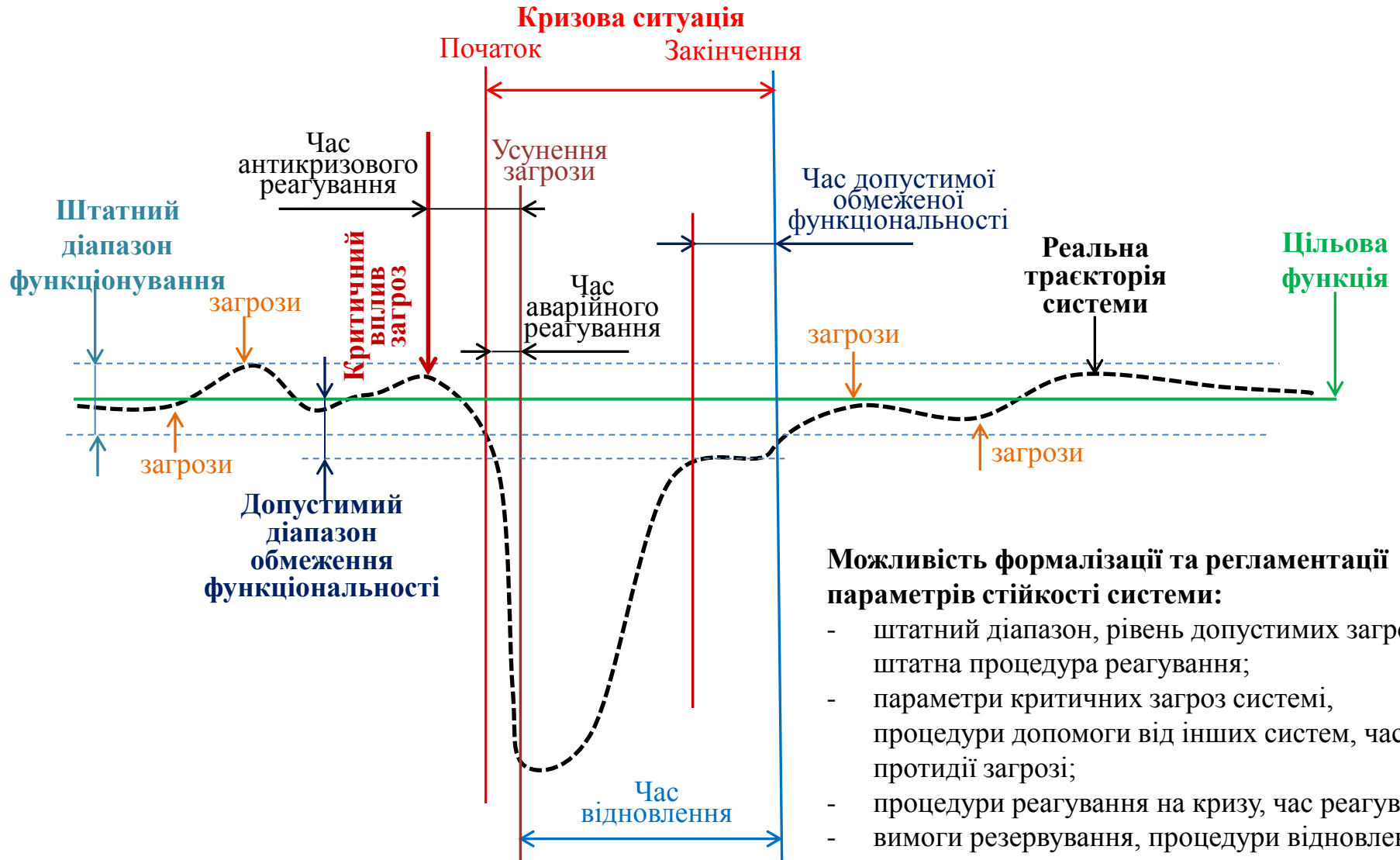
#Урядтехнократів **УКРАЇНИ** ua

Програма діяльності Кабінету Міністрів України

Цілі	Міністерство внутрішніх справ України	 Аваков Арсен Міністр
<ul style="list-style-type: none"> 13.1. Українці захищені надійним кордоном та задоволені сервісом при його перетині 13.2. Українці та їх майно убезпечено від пожеж та аварій 13.3. Кожен українець відчуває себе захищеним від фізичних загроз 13.4. Людина, яка потрапила в біду (надзвичайну чи іншу життєву ситуацію, що загрожує її життю чи здоров'ю), отримує допомогу навіть у найвіддаленіших куточках країни 13.5. Українці захищені від організованої злочинності та масових заворушень		

Стратегія забезпечення національної стійкості – формування системи взаємовідносин, механізмів забезпечення досягнення цілей довгострокового розвитку та реагування на кризові ситуації (збереження цільових функцій)

Формалізація діяльності забезпечення стійкості цільових функцій (предмет, зміст механізмів та індикатори Стратегії)

Можливість формалізації та регламентації параметрів стійкості системи:

- штатний діапазон, рівень допустимих загроз, штатна процедура реагування;
- параметри критичних загроз системі, процедури допомоги від інших систем, час протидії загрозі;
- процедури реагування на кризу, час реагування;
- вимоги резервування, процедури відновлення, час відновлення
- допустимий діапазон та час обмеження функціональності, адаптація до нової ситуації;

Роль «цивільного захисту»: кризова ситуація чи надзвичайна ситуація?

Цивільний захист (Кодекс цивільного захисту - 2012): - це функція держави, спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

Надзвичайна ситуація - обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності.

Реагування на надзвичайні ситуації та ліквідація їх наслідків - скоординовані дії суб'єктів забезпечення цивільного захисту, що здійснюються відповідно до планів реагування на надзвичайні ситуації, уточнених в умовах конкретного виду та рівня надзвичайної ситуації, і полягають в організації робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, припинення дії або впливу небезпечних факторів, викликаних нею, рятування населення і майна, локалізації зони надзвичайної ситуації, а також ліквідації або мінімізації її наслідків, які становлять загрозу життю або здоров'ю населення, заподіяння шкоди території, навколишньому природному середовищу або майну.

Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні

Дані про надзвичайні ситуації	2016 рік	2017 рік	Зменшення (збільшення), у відсотках
Загальна кількість НС:	149	166	+ 11,4
Техногенного характеру	56	50	- 10,7
Природного характеру	89	107	+ 20,2
Соціального характеру	4	9	+ 125,0
Загинуло людей внаслідок НС	183	172	- 6,0
Постраждало людей внаслідок НС	1805	892	- 50,6
Матеріальні збитки від НС, тис. грн	265 306	896 804	+ 238,0

Вид НС	Кількість НС		Загинуло людей		Постраждало людей	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017

НС соціального характеру						
Встановлення вибухового пристрою у багатолюдному місці, установі (організації, підприємстві), житловому секторі, транспорті	1	2	2	3	0	5
НС, пов'язані з нещасними випадками з людьми	3	7	10	22	0	1

Збільшення кількості НС соціального характеру, загиблих та постраждалих в них людей пояснюється збільшенням кількості нещасних випадків з людьми, у тому числі внаслідок дії небезпечних природних явищ (блискавки) та нехтування правилами безпеки на водних об'єктах.

**Цивільний захист України займається
«ліквідацією наслідків» реалізованої загрози,
а не «збереженням життєво-важливих» функцій,
які забезпечують національну стійкість**

Модель «Тотальної оборони» Сінгапуру

У моделі «Тотальної оборони» суспільство організоване для захисту країни від усіх форм нападу, як військових, так і невійськових, а заходи реагування складається з основних 6 блоків:

Психологічний захист - це про заходи що формують впевненість людини у її майбутньому.

Соціальний захист - це про заходи що формують суспільство людей, які допомагають одне одному.

Економічна оборона - це про заходи організації підтримки економіки до будь-якої ситуації (хто постійно вдосконалюється, щоб залишатися актуальними викликам часу, готовий до викликів).

Цифровий захист - це про заходи від загроз з цифрового простору.

Цивільна оборона - це про заходи забезпечення потреб суспільство, щоб життя могло тривати якомога нормальніше під час надзвичайних ситуацій.

Військова оборона - це про заходи стримування агресії та захисту країни.

Моделі: Фінляндії, Швеції, Норвегії

Цільові функції забезпечення стійкості країн НАТО

Цивільне планування на випадок надзвичайних ситуацій означає, що основні функції уряду можуть продовжуватись у разі надзвичайних ситуацій або катастроф у мирний час або в періоди кризи. Це також означає, що цивільний сектор країн-членів НАТО має бути готовий підтримати військові операції НАТО.

Цивільне планування на випадок надзвичайних ситуацій надає НАТО необхідну цивільну *експертизу та можливості в* галузі підготовки та ***управління наслідками тероризму***, гуманітарної допомоги та ***реагування на катастрофи та захисту критичної інфраструктури***.

Главами держав і урядів країн НАТО на Варшавському саміті 2016 року було визначено сім базових вимог (**the seven baseline requirements**) забезпечення національної стійкості:

- безперервності урядування та надання найважливіших державних послуг;
- стійкості енергозабезпечення;
- здатності ефективно справлятися з неконтрольованим переміщенням людей;
- стійкості водозабезпечення та постачання продовольства;
- здатності надавати допомогу великій кількості людей, що отримали пошкодження;
- стійкості систем комунікацій;
- стійкості транспортної системи.

Модель України

Система національної стійкості

Система захисту критичної інфраструктури

Система забезпечення захисту критичної інфраструктури
Для цілей забезпечення національної стійкості необхідно в забезпечити узгоджене реагування на всі типи загроз

Цільова функція

Штатний режим функціонування

Попередження та запобігання

Кризова ситуація (Emergency)

Ліквідація наслідків

загрози

Критична загроза

Відновлення функцій

Дії залучених суб'єктів

Визначення загроз

Оцінка вразливостей

Аналіз ризиків

Виникнення кризової ситуації на об'єкті

Ліквідація кризової ситуації на об'єкті

Ліквідація наслідків

Система цивільного захисту (населення та територій)

Система контр-терористичного захисту (державних об'єктів)

Система фізичного захисту (промислових об'єктів (ядерних))

Система кібербезпеки (інформаційних систем)

Відновлення функцій об'єкта

Режим моніторингу

Режим попередження та запобігання

Режим кризового реагування

Режим відновлення

Режим ліквідації наслідків

Надзвичайна ситуація

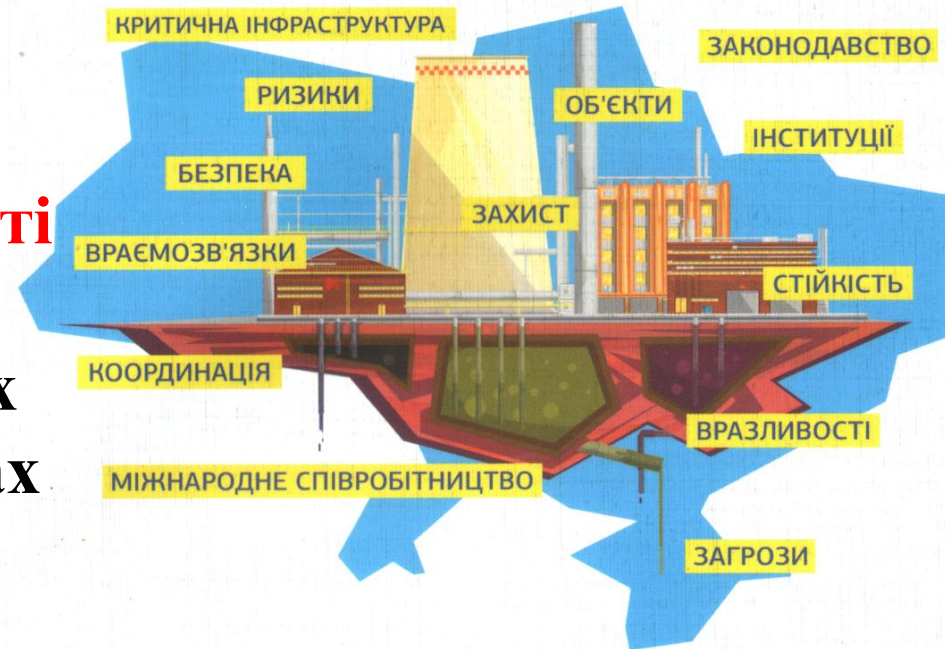
(повноваження ДСНС)

**НІСД пропонує
розбудувати**

Систему національної стійкості

**базуючись на методологічних
підходах розроблених в рамках
формування**

**Системи захисту критичної
інфраструктури**

**Організаційні та правові
аспекти забезпечення
безпеки і стійкості
критичної інфраструктури**

Електронна версія книжки:

<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/naukovi-vidannya/analitichni-dopovidi/organizaciyi-ta-pravovi-aspekti-zabezpechennya>

Сподіваюсь, що сьогоднішня конференція
започаткує дискусію та визначить
пріоритети подальшого розвитку системи
цивільного захисту базуючись на кращій
міжнародній практиці